

Kondemnacija prije dospelosti tražbine

Blažević, Klara

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:871528>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za građansko procesno pravo

Klara Blažević

KONDEMNACIJA PRIJE DOSPJELOSTI TRAŽBINE

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Marko Bratković

Zagreb, siječanj 2023.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. KONDEMNACIJA I DOSPJELOST TRAŽBINE	2
3. UZDRŽAVANJE (čl. 326. st. 2. ZPP-a)	5
4. ZAKUP I NAJAM (čl. 326. st. 2. ZPP-a).....	9
5. KONDEMNACIJA PRIJE DOSPJELOSTI TRAŽBINE NA TEMELJU DOKAZANOG PRAVNOG INTERESA (čl. 186.c ZPP-a)	13
5.1. Pretpostavke.....	14
5.2. Pravni interes	15
5.3. Ovrha	16
6. PRAVIČNA NOVČANA NAKNADA BUDUĆE NEIMOVINSKE ŠTETE (čl. 1104. ZOO-a)	18
7. KAMATE	21
8. ZAKLJUČAK.....	22

Izjava o izvornosti

Ja, Klara Blažević pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Klara Blažević, v.r.

1. UVOD

U suvremenim pravnim sustavima samopomoć je zabranjena te se pravni subjekti za zaštitu svojih prava moraju obratiti državi. Kako bi država, i to putem sudova, mogla pružiti odgovarajuću pravnu zaštitu, potrebno je da subjekti podnesu zahtjev za pružanjem pravne zaštite te da na strani subjekta postoji pravni interes koji pritom treba biti konkretan i da se posredovanjem države putem suda može očekivati korist koja će se ogledati u određenoj sferi prava osobe koja podnosi zahtjev za zaštitu.¹

Parnični postupak pokreće se tužbom.² Tužba podrazumijeva parničnu radnju kojom tužitelj postavlja zahtjev sudu za pružanjem pravne zaštite određenog sadržaja naspram tuženika.³ Zahtjev osobe za pružanje pravne zaštite određenog sadržaja predstavlja tužbeni zahtjev. To je procesnopravni zahtjev, a temelji se na tvrdnji podnositelja da mu pripada pravo, odnosno ovlaštenje na traženje ostvarenja konkretnih pravnih posljedica koje proizlaze iz određenih činjenica.⁴

Tužbe se mogu podijeliti prema sadržaju pravne zaštite, s tim da isti materijalnopravni odnos može biti podloga za sve oblike tužbi. Tako se, s obzirom na sadržaj, tužbe dijele na deklaratorne, konstitutivne i kondemnatorne.⁵ Deklaratornom tužbom tužitelj traži pružanje pravne zaštite tako da se utvrdi postojanje, odnosno nepostojanje određenog sadržaja konkretnog prava ili pravnog odnosa te istinitost ili neistinitost kakve isprave.⁶ Konstitutivnom tužbom traži se da sud presudom proizvede pravni odnos koji do sada nije postojao među strankama, ili da preinači već postojeći pravni odnos, ili da određeni pravni odnos ukine.⁷ Kondemnatornom tužbom tužitelj zahtijeva pružanje pravne zaštite tako da sud osudi tuženika da u korist tužitelja nešto učini, trpi ili propusti.⁸

Kondemnatorna tužba je od velikog značenja za poslovanje fizičkih i pravnih osoba te je iz tog razloga možda i najzastupljenija u sudskoj praksi.⁹ Zbog njene važnosti i učestalosti u primjeni zanimljivo je izučiti iznimke od osnovnog pravila kondemnatorne presude prema kojemu sud

¹ Pavlović, M., Dopustivost pravne zaštite u parničnom postupku, *Hrvatska pravna revija*, 2001., str. 1.

² Zakon o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, dalje u tekstu: ZPP, čl. 185.

³ Triva, S., Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2004. (dalje u tekstu: Triva, Dika), str. 394.

⁴ *Ibid.*

⁵ Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, VI. knjiga, *Tužba*, 2009., str. 216.

⁶ Pavlović, M., Vrste tužbi i njihove pravne karakteristike, *Hrvatska pravna revija*, 2001., str. 6.

⁷ *Ibid.*, str. 4.

⁸ *Ibid.*, str. 2.

⁹ *Ibid.*, str. 1.

može naložiti izvršenje određene činidbe samo ako je činidba dospjela.¹⁰ Iznimkama pripadaju zakonom propisani slučajevi koji se odnose na zahtjev za uzdržavanje, zahtjeve koji proizlaze iz odnosa najma i zakupa, te tužba vjerovnika koji ima pravni interes za donošenje kondemnatorne presude prije dospelosti njegove tražbine. Te iznimke propisane su Zakonom o parničnom postupku dok jednu iznimku, i to u pogledu pravične novčane naknade buduće neimovinske štete, propisuje Zakon o obveznim odnosima. U sudskoj se praksi razvila još jedna iznimka, a odnosi se na to da sudovi redovito dosuđuju kamate za buduće razdoblje. U radu će se obraditi svaka od tih iznimaka (dijelovi 3.–7. rada) s osvrtom na teorijska tumačenja te praksu hrvatskih sudova.

2. KONDEMNACIJA I DOSPJELOST TRAZIBINE

Kondemnatornom tužbom traži se od suda pravna zaštita tako da se tuženika osudi da nešto učini, trpi ili propusti u korist samog tužitelja, a iznimno, u korist nekog trećeg. U tom smislu Zakon o parničnom postupku govori o mogućnosti suda da naloži tužitelju da izvrši određenu činidbu.¹¹ S obzirom na zahtjev sadržan u tim tužbama one se još zovu i tužbe na činjenje, odnosno osudne tužbe.¹² Tužitelj svoj tužbeni zahtjev temelji na tvrdnji da mu je tuženik povrijedio određeno subjektivno pravo te je stoga u obvezi sanirati posljedice proizašle iz njegova protupravnog ponašanja.

Procesnopravni zahtjev usmjeren na pružanje pravne zaštite kod kondemnatornih tužbi nije istovjetan sa zahtjevom tužitelja koji za njega proizlazi iz građanskog materijalnog prava. Iz prvoga, zahtjev je uperen prema sudu, da on tuženika osudi na činidbu, odnosno propuštanje ili trpljenje. Nasuprot tomu, tužitelj iz građanskog odnosa traži od samog tuženika da ispuni svoju obvezu.¹³

Sama subjektivna prava, bilo apsolutna¹⁴ bilo relativna¹⁵, nisu utuživa. Tek ako dužnik ne izvrši određenu činidbu (koja može biti i pozitivna i negativna) i ako je obveza dospjela za ispunjenje, za vjerovnika nastaje tzv. pravo-zahtjev¹⁶ na temelju kojeg je ovlašten zahtijevati činidbu od dužnika, i to sudski. Povreda tražbine, odnosno neispunjavanje obveze po njenom dospijeću

¹⁰ ZPP, čl. 326. st. 1.

¹¹ *Ibid.*

¹² Triva, Dika, *op cit.* u bilj. 3, str. 402.

¹³ Pavlović, *op cit.* u bilj. 6, str. 2–3.

¹⁴ Npr. pravo osobnosti, autorsko pravo, pravo vlasništva.

¹⁵ Npr. pravo koje proizlazi iz vjerovnikove tražbine prema dužniku.

¹⁶ Gavella N., *O odnosu materijalnog i procesnog građanskog prava u parnicama – pogled sa stajališta privatnog (građanskog) prava*, Zbornik PFZ, 63, (3-4) 537-567, 2013., str. 549.

redovna je pretpostavka kondemnatorne zaštite kod koje se pravni interes presumira. U hrvatskome pravnom poretku samopomoć je zabranjena te stoga vjerovniku ne preostaje druga mogućnost već da svoje namirenje traži preko suda. Osim same povrede, pretpostavka za kondemnatornu zaštitu može biti i sama ugroženost tražbine. U tom slučaju govori se o zahtjevu za osudu na ispunjenje još nedospjele činidbe (čl. 186.c ZPP-a).

Svrha kondemnatorne tužbe je u prvom redu represivna. Naime, žele se stvoriti uvjeti kako bi se trenutno protupravno stanje otklonilo te se uskladilo sa stanjem kakvo bi po pravu trebalo biti.¹⁷ U literaturi se još spominje i preventivna funkcija¹⁸ koja dolazi do izražaja kod kondemnatorne tužbe prije dospelosti.¹⁹ Na taj način postižu se uvjeti kako bi se tražbina mogla prisilno ostvariti i u budućnosti ako to bude neophodno.

Sud će donijeti kondemnatornu presudu samo u slučaju podnesene kondemnatorne tužbe. Kako bi sud uopće mogao odlučiti o osnovanosti tužiteljeva zahtjeva neophodno je da prethodno utvrdi pravno stanje između samih stranka. Tako će prije raspravljanja o osnovanosti zahtjeva sud redovno utvrđivati sadržaj tužiteljevih ovlaštenja te tuženikovih obveza. O tom pitanju sud se izjašnjava u obrazloženju presude koje, iako ne postaje pravomoćno, daje podlogu za usklađivanje činjeničnog stanja s pravnom normom.²⁰ Tako dispozitivu presude, koji stječe svojstvo pravomoćnosti, prethodi deklaratorni preambul koji se redovno nalazi u obrazloženju kondemnatorne presude.

Ako zahtjev na temelju ocjene suda nije osnovan, sud će ga odbiti. Presuda kojom se odbija tužbeni zahtjev naziva se još i presuda negativnog utvrđenja²¹ jer se njome utvrđuje da tužitelju ne pripada pravo na pravnu zaštitu kakvu je on u tužbi tražio. Primjera radi, razlozi odbijanja zahtjeva su: nedospjelost utužene tražbine, nepostojanje same tražbine, ili njezin prestanak, nepripadnost tražbine osobi koja za nju tvrdi da joj pripada.

Samim donošenjem kondemnatorne presude ne dolazi automatski do realizacije tužiteljeva ovlaštenja. Tužbeni zahtjev izražen u tužbi mora biti podoban za ovrhu. To bi značilo da činidba, čije se ispunjenje traži, mora biti određena ili barem odrediva, i to u subjektivnom, kvalitativnom, kvantitativnom, vremenskom, prostornom i generalno modalitetskom smislu.²² Presudom kojom se nalaže tuženiku izvršiti određenu činidbu redovito se definira određeno

¹⁷ U tom smislu, Triva, Dika, *op. cit.* u bilj. 3, str. 402–403.

¹⁸ Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 217.

¹⁹ V. više *infra* t. 5.

²⁰ Pavlović, M., *op. cit.* u bilj. 6, str. 2.

²¹ Triva, Dika, *op. cit.* u bilj. 3, str. 403.

²² Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 223.

vremensko razdoblje za dobrovoljno ispunjenje, tzv. paricijski rok.²³ Tek protekom tog roka, ako tuženik ne postupi u skladu s presudom, tužitelj u ovršnom postupku može prinudno ostvariti ono što mu je kondemnatornom presudom dosuđeno.

Osnovno pravilo za kondemnatorne presude nalazi se u čl. 326. st. 1. ZPP-a. Njome je propisano da sud može naložiti tuženiku da izvrši određenu činidbu samo ako je ona dospjela do zaključenja glavne rasprave. Od tog pravila postoje i neke zakonom predviđene iznimke, od kojih su tri propisane ZPP-om dok se jedna nalazi u Zakonu o obveznim odnosima.²⁴

Kao što je prethodno rečeno, kondemnatornom tužbom od suda možemo tražiti da tuženika osudi na nekakvu pozitivnu radnju, npr. predaju određenog predmeta, ili na određeno trpljenje, npr. trpljenje prava služnosti koje tužitelj ima na tuženikovoj nekretnini, ili pak na propuštanje, primjerice kod zabrane smetanja posjeda. Uvjeti koji moraju postojati kako bi se opravdala takva zaštita su dospelost same tražbine, i to do zaključenja glavne rasprave, te njezina povreda od strane tuženika.

Kako je naglašeno prije, pravni interes kod takve tužbe se presumira te tužitelj nije u obvezi posebno ga dokazivati. To stoga što mu ne preostaje drugi način da realizira svoja prava u situaciji kada tuženik odbija dobrovoljno ispuniti svoje obveze.

Iako se u literaturi razilaze stavovi oko instituta dospelosti, točnije pripada li dospelost materijalnopравnim ili procesnopравnim pretpostavkama, raširenije mišljenje priklanja se stavu da je dospelost materijalnopравna pretpostavka.²⁵ U istom smjeru ide i sudska praksa.²⁶ Polazeći od takva stava, u situaciji kad se utvrdi da je tražbina nedospjela, odnosno kada to proizlazi iz same konstrukcije tužbenog zahtjeva, tužbu treba odbiti. Kao podloga tome može poslužiti i čl. 326.st. 1. ZPP-a, na temelju kojeg je sud ovlašten naložiti tuženiku činidbu samo ako je ona dospjela do zaključenja glavne rasprave, a iz koje se zaključuje kako je dospelost "pretpostavka za prihvaćanje zahtjeva, a ne za ocjenu dopustivosti tužbe".²⁷

Dok je mogućnost podnošenja kondemnatorne tužbe prije dospelosti tražbine prema čl. 186.c ZPP-a relativna novina u hrvatskom zakonodavstvu, zakonom propisane iznimke od pravila

²³ U tom smislu, čl. 328. st. 1. ZPP-a: " Kad se stranci u presudi nalaže izvršenje kakve činidbe, odredit će se i rok u kojemu je tu činidbu dužna izvršiti."

²⁴ Zakon o obveznim odnosima, *Narodne novine*, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21; dalje u tekstu: ZOO.

²⁵ Tako Triva, Dika, *op. cit.* u bilj. 3, str. 404.

²⁶ Tako Vrhovni sud Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VSRH) u presudi Revr 702/2018-2 od 21. svibnja 2019. obrazlažući presudu konstatira kako je dospelost materijalnopравna pretpostavka osnovanosti, a ne procesna pretpostavka dopuštenosti zahtjeva.

²⁷ Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 225.

prema kojemu sud može naložiti tuženiku ispunjenje određene činidbe tek kad ona dospije iz čl. 326. st. 2. ZPP-a poznate su u našem zakonodavstvu već duže vrijeme. Tako je još Zakon o parničnom postupku iz 1956.²⁸ predviđao iznimke u slučajevima uzdržavanja te odnosima iz najma te zakupa, a takvo zakonsko uređenje ostalo je neizmijenjeno do danas.

3. UZDRŽAVANJE (čl. 326. st. 2. ZPP-a)

Ako sud prihvati zahtjev za uzdržavanje, može obvezati tuženika i na činidbe koje nisu dospjele (čl. 326. st. 2. ZPP-a). Sam obveznik uzdržavanja neće biti u obvezi plaćanja dok potraživanje za svaki pojedini obrok ne dospije.²⁹ Svrha takva uređenja bila bi u logici da se ne dovede u pitanje uzdržavanje i moguća egzistencija samog primatelja uzdržavanja kada bi on morao čekati da svaki pojedini obrok dospije na naplatu pa tek potom podizati kondemnatornu tužbu kojom bi tražio isplatu za svaki obrok posebno. Osim činjenice da bi takvo postupanje bilo otežavajuće za podnositelja tužbe mora se naglasiti i nesvršishodnost za same sudove te nepotrebno vođenje postupaka u kojima bi se tražila naplata svakoga pojedinog obroka po njegovom dospeljuću.³⁰ Kako samom odredbom Zakona o parničnom postupku nije specificirano koju vrstu uzdržavanja je zakonodavac imao na umu pretpostavka je da bi se takva odluka mogla donijeti u slučajevima zakonskog uzdržavanja, što je najčešće i slučaj, ali i u slučajevima ugovornog uzdržavanja.³¹ Tako određeni autori smatraju da bi se pod zahtjeve za uzdržavanje trebali podvesti i slučajevi u kojima se traži isplata rente zbog lišenja života ili umanjenja radne sposobnosti.³² No, svakako bi bilo korisno kada bi sudska praksa potvrdila takvo teorijsko stajalište.

Treba napomenuti da ta iznimka od pravila prema kojemu se tuženika može osuditi samo na dospjele činidbe nije nepoznata ni u komparativnom pravu. Tako je, primjerice, u slovenskom pravu također predviđena mogućnost suda da osudi tuženika i na nedospjele zahtjeve za uzdržavanje. U slučaju kad odlučuje o zakonskom ili ugovornom uzdržavanju, zahtjevi za uzdržavanje dospeljuju na naplatu svaki mjesec posebno.³³ U austrijskom pravu postoji posebno pravilo prema kojemu je presuda na izvršenje dopuštena ako je rok dospeljuća nastupio u trenutku donošenja presude, no u slučajevima tužbi za uzdržavanje mogu se naložiti plaćanja

²⁸ Zakon o parničnom postupku, *SL FNRJ* 4/57, donesen je 8. prosinca 1956., a stupio je na snagu 24. travnja 1957.

²⁹ Triva, Dika, *op. cit.* u bilj. 3, str. 404.

³⁰ Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 229.

³¹ *Ibid.*, str. 228.

³² Poznić *et al.*, Zakon o parničnom postupku sa komentarom, 1957., str. 282.

³³ O mogućnosti donošenja takvih presuda kod zakonskog i ugovornog uzdržavanja u slovenskom pravu v. Ude *et al.*, *Pravdni postopek, zakon s komentarjem*, 3. knjiga, str. 53.

koja dospijevaju tek nakon donošenja presude (§406 ZPO-a).³⁴ Njemačko pravo sadrži opću odredbu prema kojoj se u slučajevima činidaba koje se ponavljaju, tužba na plaćanje buduće tražbine može podnijeti i za činidbe koje dospijevaju tek nakon donošenja presude (§258 ZPO-a)³⁵. Iz toga bi valjalo zaključiti da se takva odredba primjenjuje i u slučajevima uzdržavanja.

Valja podsjetiti da uzdržavanje počiva na načelu obiteljske solidarnosti ili načelu uzajamnog pomaganja svih članova obitelji.³⁶ Uz načelo obiteljske solidarnosti kao primarnog načela, uzdržavanje karakteriziraju i načelo posebne zaštite prava djeteta na ostvarenje uzdržavanja, načelo razmjernosti te pravednosti.³⁷

Specifičnost uzdržavanja ogleda se u činjenici da iako obveza na uzdržavanje postoji na temelju zakona, uzdržavanje se određuje za vrijeme nakon podnošenja zahtjeva za uzdržavanje.³⁸ To pravilo nalazi se u članku 306. Obiteljskog zakona.³⁹ Iznimke na temelju zakona odnose se na uzdržavanje za maloljetnu djecu u bračnom sporu kada je sud dužan po službenoj dužnosti odlučiti i o uzdržavanju pa se za početni dan uzdržavanja uzima dan pokretanja bračnog spora, ali i u slučaju oca izvanbračnog djeteta te roditelja koji ima dužnost uzdržavati drugog roditelja kada je dijete rođeno izvan braka.⁴⁰ Odluku o uzdržavanju djeteta sud je dužan donijeti po službenoj dužnosti u postupcima u kojima se utvrđuje da brak ne postoji, da se poništava ili razvodi, ali i u drugim slučajevima razdvojenog života roditelja te u paternitetskim i maternitetskim sporovima kad je to potrebno i moguće s obzirom na ishod i okolnosti slučaja (čl. 413. ObZ-a). S druge strane, bračnom drugu pripada pravo postaviti zahtjev za uzdržavanje do zaključenja glavne rasprave u parnicama za razvod ili poništaj braka, na što ga je sud dužan upozoriti (čl. 297. ObZ-a). Također, za bračne drugove je predviđena mogućnost sklapanja sporazuma o uzdržavanju u slučaju razvoda braka. Ako sklope sporazum o uzdržavanju, bračni drugovi mogu zahtijevati od suda da u izvanparničnom postupku odobri sporazum te da on stekne svojstvo ovršne isprave.⁴¹

U postupcima uzdržavanja, sudovi redovno dosuđuju iznose za buduće razdoblje. Iako se takvo postupanje sudova temelji na članku 326. st. 2. ZPP-a, sudovi se u obrazloženju svojih odluka rijetko pozivaju na spomenuti članak. Kada sudovi dosude obvezu uzdržavanja i za buduće

³⁴ V. <https://www.jusline.at/paragraphs/view-selected/15>

³⁵ V. https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_258.html

³⁶ Hrabar, D. *et al.*, *Obiteljsko pravo*, 2021., str. 399.

³⁷ *Ibid.*, str. 403.

³⁸ *Nemo pro praeterito allitur* (Nitko se ne hrani za prošlo vrijeme).

³⁹ Obiteljski zakon, *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19, 47/20.

⁴⁰ Hrabar, D. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 36, str. 408.

⁴¹ Čl. 302. ObZ-a

razdoblje tom prilikom najčešće se koriste konstrukcijama kao što su "nadalje, dok za to postoje zakonski uvjeti, ubuduće".⁴² U tom smislu prvostupanjski sud u izreci svoje presude prihvaća tužbeni zahtjev za uzdržavanje i određuje isplatu "... od 1. srpnja 2008. pa nadalje u iznosu od 700,00 kuna mjesečno, svakog prvog do petog u mjesecu, sa zakonskim zateznim kamatama od dospijeca svakog pojedinog obroka do isplate".⁴³

Na isti način sudovi postupaju i prilikom određivanja privremene mjere radi uzdržavanja.⁴⁴ Privremenu mjeru sud može odrediti pod uvjetom da predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje obveze uzdržavanja i da bez te mjere postoji opasnost za njegove interese, ili da će bez te mjere davatelj uzdržavanja spriječiti ili značajno otežati ostvarivanje samog uzdržavanja.⁴⁵ Ako u konkretnom slučaju postoji potreba, sud će po službenoj dužnosti odrediti privremenu mjeru radi uzdržavanja djeteta (čl. 537. st. 1. ObZ-a).

Tako se rješenjem prvostupanjskog suda određuje privremena mjera kojom se tuženiku nalaže da za uzdržavanje "plaća mjesečni iznos od 1.000,00 kuna..., počevši od dana primitka ovog rješenja i to najkasnije do svakog 15-tog u mjesecu za tekući mjesec...", s tim da privremena mjera ostaje na snazi do pravomoćnog okončanja postupka ili dok sud ne odluči drugačije.⁴⁶

U postupcima uzdržavanja nije rijetkost da dođe do preinačavanja presude u povodu žalbe. Razlozi mogu biti povišenje iznosa uzdržavanja, smanjenje iznosa, ali i prestanak odnosno promjena načina uzdržavanja. I u tim situacijama sudovi također dosuđuju uzdržavanje za ubuduće.⁴⁷ Tako je žalbeni sud preinačio prvostupanjsku presudu glede budućih obroka uzdržavanja tako da je naloženo tužitelju "plaćati mjesečni iznos od 405, 18 DEM u kunskoj protuvrijednosti...na dan dospijeca svakog obroka počevši od mjeseca listopada 1998. pa nadalje i to unaprijed najkasnije do svakog 10-tog u mjesecu".⁴⁸ Naime, uzdržavanje se određuje pod klauzulom *rebus sic stantibus*, tj. prema okolnostima u vrijeme donošenja odluke. Iz tog razloga, i primatelj i davatelj uzdržavanja, ako se promijene okolnosti na temelju kojih je donesena ranija presuda, mogu tražiti promjenu iznosa i načina uzdržavanja, ali i prestanak.

⁴² Tako, primjerice Općinski građanski sud u Zagrebu, P Ob-529/2016-90 od 16. lipnja 2021., Općinski sud u Dubrovniku, P Ob-25/18 od 15. listopada 2018., Općinski sud u Zadru, P Ob-235/2021-16 od 2. lipnja 2022.

⁴³ Općinski sud u Splitu, III P-135/06 od 15. srpnja 2010.

⁴⁴ Mjere osiguranja predviđene Obiteljskim zakonom su privremena mjera o tome s kojim će roditeljem, odnosno drugom osobom dijete živjeti ili o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom te privremena mjera radi uzdržavanja (čl.529. ObZ-a). Privremena mjera radi uzdržavanja može se donijeti i u postupcima radi prestanka uzdržavanja (čl. 541. ObZ-a) te u postupcima radi smanjenja (čl. 542. ObZ-a) ili povećanja uzdržavanja (čl. 543. ObZ-a).

⁴⁵ Triva, Dika, *op. cit.* u bilj. 3, str. 786.

⁴⁶ Općinski sud u Vinkovcima, P-1137/06-19 od 22. studenoga 2007.

⁴⁷ Tako, primjerice Županijski sud u Zagrebu, Gž Ob-738/2022-2 od 19. srpnja 2022.

⁴⁸ Županijski sud u Šibeniku, Gž-115/99 od 8. ožujka 1999.

Podlogu tome nalazimo u članku 285. ObZ-a koji predviđa promijenjene okolnosti u vezi s obvezom uzdržavanja.

Zahtjev za uzdržavanje ili verzijski zahtjev

Obiteljskim zakonom predviđena je mogućnost postavljanja zahtjeva za naknadu štete vezane uz uzdržavanje.⁴⁹ Radi se o verzijskom zahtjevu (*versio in rem*) na temelju kojeg onaj tko je davao uzdržavanje, iako nije bio dužan, može tražiti naknadu učinjenih troškova od osobe koja je prema zakonu bila dužna davati uzdržavanje, pod uvjetom da su troškovi bili opravdani. Isto pravo pripada i osobi koja je podredno dužna davati uzdržavanje (čl. 287. st. 2. ObZ-a).

Zanimljivo se pitanje postavilo u revizijskom postupku u kojem je tužiteljica (Republika Hrvatska) postavila pitanje jesu li troškovi uzdržavanja djeteta koje umjesto roditelja snosi centar za socijalnu skrb na temelju odluke o privremenom uzdržavanju istovjetni samom uzdržavanju te može li se tuženika obvezati na nedospjele činidbe, u smislu čl. 326. st. 2. ZPP-a, ili se radi o verzijskom zahtjevu. Nižestupanjski sudovi prihvatili su tužbeni zahtjev u dijelu kojim se traži isplata iznosa na ime isplaćenih iznosa uzdržavanja, a odbili su ga u dijelu kojim se traži isplata iznosa za buduća davanja od ožujka 2009. nadalje. Revizijski sud ocijenio je pravilnom odluku nižestupanjskih sudova kojom su zaključili da konkretno potraživanje nema karakter zahtjeva za uzdržavanje, pa time nema ni mogućnosti obvezivanja tuženika na činidbe koje nisu dospjele. Naime, odredbom članka 281. Obiteljskog zakona propisano je kako je uzdržavanje dužnost i pravo roditelja i djece, bračnih i izvanbračnih drugova i srodnika u ravnoj lozi te pastorka i maćeha i očuha, kada je to predviđeno tim zakonom. Također, zakonodavac je predvidio mogućnost regresa samo za učinjene troškove uzdržavanja, a ne i za one ubuduće (čl. 287. ObZ-a).⁵⁰

Ovrha na temelju presude donesene u postupku uzdržavanja

Što se tiče ovrhe na temelju presude kojom je određeno uzdržavanje, u literaturi se navode dva slučaja. Prema jednom, obveza na plaćanje uzdržavanja, nastala bi tek po dospijeću svakog pojedinog obroka.⁵¹ S druge strane, ako se bi se radilo o slučaju kada se ovrha određuje na određenom stalnom primanju (npr. plaći), tada bi se ona mogla zatražiti i za buduće tražbine koje bi se onda isplaćivale kako bi dospijevale.⁵² Praksa sudova ide u smjeru da je primatelj uzdržavanja, kao ovrhovoditelj, ovlašten na temelju pravomoćne sudske presude zahtijevati

⁴⁹ Čl. 287. ObZ-a

⁵⁰ VSRH, Rev 1622/09-2 od 17. veljače 2010.

⁵¹ Triva, Dika, *op. cit.* u bilj. 3, str. 404.

⁵² Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 229.

prisilnu naplatu dospjelih, ali i budućih iznosa uzdržavanja. Tako žalbeni sud, postupajući u povodu prigovora ovršenika, naglašava kako je u ovršnom postupku koji se vodi na temelju ovršne isprave, a kojom je naloženo plaćanje i budućeg uzdržavanja, "ovrhovoditelj ovlašten jednim ovršnim prijedlogom zahtijevati prisilnu naplatu i budućeg uzdržavanja dok god za to postoje zakonski razlozi, a što znači da je već prilikom podnošenja prvog prijedloga za ovrhu ovrhovoditelj mogao osim dospjelih iznosa uzdržavanja zahtijevati i prisilnu naplatu budućih iznosa uzdržavanja".⁵³ U tom smislu, zaključuje se kako je tražbina čije je prisilno ostvarenje zahtijevano ne samo mogla već i trebala biti obuhvaćena ranijim prijedlogom za ovrhu, a sve u smislu odredbe čl. 326. st. 2. ZPP-a.

4. ZAKUP I NAJAM (čl. 326. st. 2. ZPP-a)

Prema odredbi članka 326. stavka 2. Zakona o parničnom postupku sud može donijeti presudu kojom će tuženika obvezati na predaju ili preuzimanje stvari dane u zakup i najam i prije prestanka tih odnosa.⁵⁴ Kao i u slučaju kad sud prihvati zahtjev za uzdržavanje, sama obveza na predaju odnosno preuzimanje stvari nastupila bi tek u budućnosti, točnije, po dospijeću, a u skladu s tim vrijeme dospelosti trebalo bi biti točno naznačeno u samoj presudi. Takav tužbeni zahtjev mogle bi postaviti obje strane ugovornog odnosa. Tako zakupodavac i najmodavac s jedne strane mogu tražiti osudu na predaju stvari dok zajmoprimac i najmoprimac mogu tražiti osudu na preuzimanje stvari.⁵⁵

Zakup je dvostranoobvezni konsenzualni ugovor kojim se zakupodavac obvezuje predati zakupniku određenu stvar na korištenje a zakupnik se obvezuje plaćati mu za to zakupninu.⁵⁶ Predmet zakupa najčešće su nekretnine (primjerice poslovni prostori), no nije rijetkost da se u zakup daju i pokretnine (kao što su prijevozna sredstva).⁵⁷ Obveze koje proizlaze iz zakupnog odnosa za zakupodavca su predaja stvari zakupniku u ispravnom stanju, održavanje te stvari u ispravnom stanju dok traje zakupni odnos te odgovornost za materijalne i pravne nedostatke stvari. S druge strane zakupnik ima dužnost koristiti stvar danu u zakup na način dobrog gospodarstvenika, nadoknaditi štetu ako koristi stvar na način koji je suprotan ugovoru, platiti

⁵³ Županijski sud u Bjelovaru, Gž-3536/14 od 8. siječnja 2015.

⁵⁴ Za slovensko pravo v. Ude *et al.*, *op. cit.* u bilj. 33, str. 53.; za austrijsko pravo gledaj Rechberger W. H., *Kommentar zur ZPO*, 2014., str. 1841–1843., npr. §564 (slučaj raskida ugovora o najmu); za njemačko pravo v. Rosenberg L., *Zivilprozessrecht*, 2010., str. 487–488., npr. § 257.

⁵⁵ Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 229.

⁵⁶ Čl. 519. ZOO-a

⁵⁷ Klarić, P., Vedriš, M., *Gradansko pravo, opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo*, XIV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, 2014., str. 515.

zakupninu te čuvati stvar i vratiti ju zakupodavcu neoštećenu po prestanku ugovora o zakupu.⁵⁸ Na zakup se primjenjuju odredbe Zakona o obveznim odnosima no postoje i posebne vrste zakupa kod kojih se primarno primjenjuju posebni zakoni. Tako su u slučajevima zakupa poljoprivrednog zemljišta posebne odredbe sadržane u Zakonu o poljoprivrednom zemljištu⁵⁹, dok je kod zakupa poslovnih prostorija to Zakon o zakupu i kupoprodaji poslovnog prostora⁶⁰. Naravno, na te vrste zakupa podredno se primjenjuje ZOO.

Najam je ugovor kojim nastaje obveza najmodavca na predaju stvari na uporabu najmoprimcu, a najmoprimac mu je za to dužan plaćati najamninu.⁶¹ Osim same predaje stvari, obveze najmodavca su i snošenje poreza i drugih javnih tereta, uzdržavanje od preinaka na stvari i snošenje odgovornosti za pravne i materijalne nedostatke stvari. Najmoprimac ima dužnost plaćanja najamnine, uporabe stvari u skladu s ugovorom te vraćanja stvari nakon prestanka najamnog odnosa i to u stanju u kakvom je bila prilikom davanja iste u najam. Slično kao i kod zakupa, postoje određeni ugovori o najmu kod kojih do primjene ZOO-a dolazi supsidijarno. Tako primjerice, kod ugovora o najmu stana, primarni propis je Zakon o najmu stanova⁶². Najam daje ovlaštenje na uporabu stvari, dok zakup daje na korištenje i time obuhvaća i uživanje odnosno crpljenje plodova.⁶³

Iako zakonsko ovlaštenje⁶⁴ sadržano u članku 326. st. 2. ZPP-a pruža određenu sigurnost za tužitelja te mu omogućava da odmah protekom odnosa ostvari svoje pravo, a ne da tek istekom odnosa podnosi kondemnatornu tužbu pa u slučaju nepostupanja tuženika po presudi pokrene i ovršni postupak, u sudskoj praksi, čini se, nema puno takvih slučajeva. Ako se i traži osuda na predaju ili preuzimanje stvari, to je redovito u slučajevima kada dođe do prestanka predmetnog odnosa po nekoj od osnova (npr. otkaz ugovora⁶⁵, protek vremena na koje je ugovor sklopljen⁶⁶). O razlozima izostanka ovakvih presuda može se samo nagađati, ali jedan od njih bi mogao biti i taj što se ugovori redovito solemniziraju kod javnih bilježnika.⁶⁷ Najraširenija primjena solemniziranih ugovora zasigurno je u kreditnom poslovanju⁶⁸, no do sve većeg broja

⁵⁸ *Ibid.*, str. 516.-518.

⁵⁹ Zakon o poljoprivrednom zemljištu, *Narodne novine*, br. 20/18, 115/18, 98/19, 57/22 – na snazi od 28.05.2022.

⁶⁰ Zakon o zakupu i kupoprodaji poslovnog prostora, *Narodne novine*, br. 125/11, 64/15, 112/18 – na snazi od 22.12.2018. (dalje u tekstu: ZZKPP).

⁶¹ Čl. 550. ZOO-a

⁶² Zakon o najmu stanova, *Narodne novine*, br. 91/96, 48/98, 66/98, 22/06, 68/18, 105/20 – na snazi od 26.09.2020.

⁶³ Klarić, P., Vedriš, M., *op. cit.* u bilj. 57, str. 524.

⁶⁴ Za slovensko pravo v. Ude *et al.*, *op. cit.* u bilj. 33., str. 53.

⁶⁵ VSRH, Rev 493/2011-3 od 29. listopada 2012.

⁶⁶ VSRH, Rev 626/2013-2 od 28. lipnja 2017.

⁶⁷ Tako primjerice, u slučajevima pred VSRH, Rev 1391/2008-2 od 19. siječnja 2011., Rev 91/2005-2 od 17. siječnja 2006.

⁶⁸ Primjerice, VSRH, Rev 136/2018-2 od 2. veljače 2022., Rev 1294/2007-2 od 29. listopada 2008.

ugovora u takvom obliku dolazi i kod sklapanja ugovora o zakupu poslovnih prostorija⁶⁹ te ugovora o najmu stanova⁷⁰. Osim činjenice da je za određene ugovore zakonom propisano da moraju biti solemnizirani po javnom bilježniku⁷¹, njihovoj zastupljenosti u pravnom prometu pridonosi i činjenica da sklapanje ugovora u takvom obliku uvelike olakšava položaj vjerovnika koji odmah raspolaže ovršnom ispravom te nema potrebe voditi posebnu parnicu čime se postiže ušteda na vremenu ali i na troškovima. Naime, Ovršnim je zakonom određeno da je ovršna isprava, između ostalog, i ovršna javnobilježnička odluka i ovršna javnobilježnička isprava (čl. 23. st. 1. t. 5. OZ-a).⁷² Nastavno, Zakon o javnom bilježništvu u članku 54. definira ovršnost javnobilježničkog akta na način da je javnobilježnički akt ovršna isprava ako je u njemu utvrđena određena obveza na činidbu o kojoj se stranke mogu nagoditi i ako sadrži izjavu obveznika o tome da se na temelju tog akta može radi ostvarenja dužne činidbe, nakon dospjelosti obveze, neposredno provesti prisilna ovrha.⁷³ Isti učinak ima i privatna isprava koju je javni bilježnik potvrdio, odnosno solemnizirao (čl. 54. st. 6. ZJB-a). Može se zaključiti kako je samom potvrdom ugovora od strane javnog bilježnika (solemnizacijom) ispunjena svrha koja se može postići i primjenom članka 326. st. 2. ZPP-a na način da ovjereni ugovor postaje ovršna isprava na temelju koje se može ići u ovršni postupak neposredno nakon prestanka odnosa te nema potrebe za vođenjem parnice.

Ne samo da nema potrebe u tim slučajevima voditi parnicu već tužitelj za to nema ni pravnog interesa. Na takav zaključak upućuje žalbeni sud kada u obrazloženju svoje odluke navodi "kako ugovor o najmu stana sklopljen između parničnih stranaka dana 1. lipnja 2004. u obliku solemnizirane privatne isprave ima snagu javnobilježničkog akta i sadrži sve navedene pretpostavke, to je isti u smislu odredbe čl. 23. toč. 5. Ovršnog zakona...ovršna isprava i tužitelj je temeljem istoga mogao svoja prava ostvarivati izravno u ovršnom postupku".⁷⁴ S obzirom na to da je tužitelj već raspolagao ovršnom ispravom, što je u konkretnom slučaju bila solemnizirana privatna isprava, kojom je mogao postići onu pravnu korist koju je htio ostvariti kondemnatornom zaštitom, tužitelju nedostaje pravni interes za traženje kondemnatorne zaštite.

⁶⁹ Primjerice, VSRH Gr1 386/2011-2 od 24. listopada 2011., Gr1 420/2017-2 od 17. siječnja 2018., Županijski sud u Bjelovaru, Gž 1293/2016-4 od 1. veljače 2018.

⁷⁰ Primjerice VSRH, Rev 658/2017-6 od 7. ožujka 2018., Županijski sud u Zagrebu, Gž Ovr 971/2022-2 od 15. srpnja 2022.

⁷¹ Tako ZZKPP u čl. 4. propisuje da ugovor o zakupu poslovnog prostora mora biti potvrđen po javnom bilježniku u slučaju kad je zakupodavac Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

⁷² Ovršni zakon, *Narodne novine*, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20.

⁷³ Zakon o javnom bilježništvu, *Narodne novine*, br. 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22 – na snazi od 28.05.2022.

⁷⁴ Županijski sud u Varaždinu, Gž 488/2018-3 od 17. siječnja 2019.

Iako nisu pronađene presude sudova u kojoj bi tuženik bio obvezan na predaju ili preuzimanje stvari i prije prestanka zakupnog ili najamnog odnosa to ne znači da se sudovi u obrazloženju svojih odluka ne pozivaju na čl. 326. st. 2. ZPP-a koliko god obrazloženje bilo šturo i možda nedostavno za bolje razumijevanje spomenute odredbe. Tako u slučaju u kojem je tuženik, između ostalog, osuđen i na plaćanje određenog iznosa na ime zakupnine i u budućnosti sve do predaje zakupljenog prostora u nesmetani posjed, jedan od žalbenih razloga je i taj da se tuženika ne može obvezati na plaćanje budućih davanja iz razloga što ona nisu dospjela. Revizijski sud ocjenjuje kako je u konkretnom slučaju došlo do bitne povrede odredaba parničnog postupka od strane drugostupanjskog suda jer se u žalbenom postupku nije izjasnio o žalbenim navodima tuženika iako su bitni za donošenje pravilne i zakonite odluke. Vraćajući predmet na ponovno suđenje, revizijski sud naglašava samo da sud treba imati na umu da se "može naložiti tuženiku da izvrši određenu činidbu samo ako je ona dospjela do zaključenja glavne rasprave, a jedino ako sud prihvati zahtjev za uzdržavanje da se može obvezati tuženika i na činidbe koje nisu dospjele, kao i da ukoliko postoji presuda kojom se tuženik obvezuje da preda ili preuzme stvari dane u najam ili zakup da se može tuženiku naložiti da izvrši određenu činidbu i prije prestanka tih obveza, kako je to propisano odredbom čl. 326. ZPP-a".⁷⁵

Zanimljivo je da tužitelji nerijetko zahtijevaju isplatu plaća za buduće razdoblje. Praksa sudova u tom je smislu ujednačena te se zahtjevi za isplatu plaća koji se odnose na buduće razdoblje redovito odbijaju kao neosnovani.⁷⁶ Tom prilikom sudovi se pozivaju na članak 326. st. 2. ZPP-a u kontekstu da se u određenoj pravnoj stvari ne radi ni o zahtjevu za uzdržavanje a ni o zahtjevu koji se odnosi na predaju ili preuzimanje stvari koje su dane u najam ili zakup, pa nema uvjeta za prihvaćanje tužbenog zahtjeva za naknadu plaća i nakon zaključenja glavne rasprave a baš iz razloga jer taj zahtjev još nije dospio. U istom se smislu sudovi pozivaju na članak 326. i u slučaju naknade štete. Tako se u revizijskom postupku pojavilo pitanje je li moguće dosuditi naknadu buduće štete zbog izmakle koristi za buduće razdoblje a na koje je revizijski sud odgovorio da se "u ovoj pravnoj stvari ne radi se ni o zahtjevu za uzdržavanje, a niti o zahtjevu na koji se odnosi st. 3. čl. 326. ZPP, pa nema uvjeta za prihvaćanje tužbenog zahtjeva za naknadu štete nakon zaključenja glavne rasprave, jer taj zahtjev još nije dospio".⁷⁷ Ovdje se mora naglasiti kako se radi o naknadi buduće imovinske štete što nije istovjetno naknadi buduće neimovinske štete o kojoj će biti riječ u nastavku.

⁷⁵ VSRH, Rev 91/2005-2 od 17. siječnja 2006.

⁷⁶ Tako primjerice, VSRH, Revr 175/2014-2 od 1. travnja 2015., Revr 1782/2010-2 od 23. ožujka 2011., Revr 702/2018-2 od 21. svibnja 2019.

⁷⁷ VSRH, Rev 988/2017-2 od 18. veljače 2020.

Za razliku od prakse hrvatskih sudova, u slovenskome pravu nalazimo stav kako se mogućnost donošenja kondemnatorne presude prije dospelosti tražbine odnosi ne samo na zahtjeve za uzdržavanje te zahtjeve iz odnosa najma i zakupa, već da se isto primjenjuje i u slučajevima rentnih zahtjeva kao npr. kada se traži renta zbog smanjenja primanja koje je tužitelj ostvarivao svojim radom prije tjelesne ozljede.⁷⁸ Austrijski ZPO, osim spomenutih slučajeva uzdržavanja te najma i zakupa, propisuje da sud može naložiti plaćanje osiguranja ako je očito da će se tako osigurati buduća plaćanja i to u slučajevima osude na isplatu rente zbog smrti, tjelesne ozljede ili lišenja slobode (§ 407 ZPO-a).⁷⁹ U njemačkom parničnom procesnom pravu nalazimo odredbu koja omogućava podizanje tužbe, a time i donošenje presude radi naplate budućih tražbina ne samo u zakonom predviđenim slučajevima, već i u slučajevima kad okolnosti opravdavaju sumnju da će dužnik izbjeći pravovremeno ispunjenje obveze (§259 ZPO-a)⁸⁰. Iz same konstrukcije te odredbe moglo bi se zaključiti kako je konkretna zakonska odredba kompatibilna sa člankom 186.c ZPP-a. Zanimljivo, slovensko pravo ne poznaje takav institut.

5. KONDEMNACIJA PRIJE DOSPJELOSTI TRAZIBINE NA TEMELJU DOKAZANOG PRAVNOG INTERESA (čl. 186.c ZPP-a)

Člankom 99. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku⁸¹ uveden je u ZPP članak 186.c⁸² koji je otvorio mogućnost podnošenja kondemnatorne tužbe i prije dospelosti tražbine. Iako su i prije Novele iz 2003. godine u ZPP-u postojale dvije iznimke od pravila prema kojemu se kondemnatorna zaštita može tražiti samo nakon dospelosti tražbine, ovom novinom ta je zaštita proširena na sve vrste tražbina. Naime, do Novele iz 2003. bilo je predviđeno samo ovlaštenje suda da naloži činidbu i prije dospelosti tražbine ako je bila riječ o zahtjevu za uzdržavanje te o zahtjevu na predaju, odnosno preuzimanje stvari dane u najam ili zakup i prije prestanka tih odnosa (čl. 326. st. 2. ZPP-a).

Osobitost odredbe čl. 186.c ZPP-a u tom se kontekstu ogleda, osim u činjenici da se kondemnatorna zaštita može tražiti neovisno o vrsti tražbine o kojoj je riječ, i u određenim

⁷⁸ Ude *et al.*, *op. cit.* u bilj. 33, str. 53.

⁷⁹ V. <https://www.jusline.at/paragraphs/view-selected/15>

⁸⁰ V. https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_259.html

⁸¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 117/03; dalje u tekstu: *Novela ZPP-a iz 2003.* Taj je zakon stupio na snagu 1. prosinca 2003.

⁸² "(1) Tužitelj koji učini vjerojatnim da tuženik ozbiljno dovodi u pitanje postojanje njegove još uvijek nedospjele tražbine, ili da će morati sudskim putem ostvarivati svoju tražbinu nakon što ona dospije, ili da iz drugih razloga ima za to pravni interes, može i prije dospelosti tražbine zatražiti od suda da tuženiku naloži da mu ispuni dužnu činidbu u vrijeme njezine dospelosti. Vrijeme dospelosti tražbine treba biti određeno naznačeno u tužbenom zahtjevu. (2) Sud će odbaciti tužbu ako utvrdi da tužitelj nema pravnog interesa tražiti donošenje presude iz st. 1 ovog članka prije dospelosti tražbine. (3) Ovrha na temelju presude kojom je prihvaćen zahtjev iz st.1 ovog članka može se tražiti tek nakon dospelosti tražbine."

pretpostavkama koje se moraju ispuniti, odnosno ostvariti kako bi se takva zaštita pružila, a ne temelji se na izričitim zakonskim odredbama.⁸³ Tako, u taksativno navedenim slučajevima u kojima se kondemncija prije dospelosti tražbine traži na temelju predmnijevanog pravnog interesa, legitimacija za traženje takve zaštite proizlazi direktno iz zakonske odredbe. S druge strane, kada se govori o kondemnatornoj zaštiti prije dospelosti tražbine na temelju dokazanog pravnog interesa, postojanje tog interesa trebat će se dokazivati na razini vjerojatnosti.⁸⁴

5.1. Pretpostavke

Pretpostavke koje moraju biti ispunjene kako bi vjerovnik mogao tražiti od suda da obveže dužnika na ispunjenje određene činidbe kada ona dospije su sljedeće: 1.) vjerovnikova tražbina mora postojati; 2.) ta tražbina, ne smije biti dospjela; 3.) u tužbi mora biti određeno vrijeme dospelosti tražbine te 4.) vjerovnik mora dokazati postojanje pravnog interesa za podizanje takve tužbe.⁸⁵

Sukladno tome, ne može se utužiti buduća tražbina. Tražbina ne smije biti dospjela ni u vrijeme podnošenja same tužbe ni prije zaključenja glavne rasprave. Kada bi se radilo o tražbini koja je dospjela, tada ne bi bila riječ o primjeni članka 186.c. Kako spomenuti članak ovlašćuje vjerovnika da svoju nedospjelu tražbinu utuži, a ne i sud da naloži tuženiku ispuniti istu prije njezine dospelosti, iznimno je važno da vjerovnik u tužbi naznači vrijeme dospelosti tražbine.⁸⁶ To bi značilo da nije na sudu određivati vrijeme dospelosti te u slučaju nedostataka tog podatka sud bi trebao postupiti kao slučaju kada podnesak ne sadržava sve što bi trebao sadržavati da bi se po njemu moglo postupiti.⁸⁷ Tako bi sud trebao pozvati tužitelja na ispravak, odnosno dopunu tužbenog zahtjeva, a tek ako tužitelj ne postupi po uputama suda, i to u roku koji mu je određen, zakon daje ovlast sudu da odbaci tužbu. Kada bi vrijeme dospelosti i bilo određeno naznačeno u tužbenom zahtjevu, a sud tijekom postupka utvrdi drugo vrijeme dospelosti, stav je da neće doći do odbijanja tužbenog zahtjeva već će sud u tom slučaju naložiti ispunjenje tuženikove obveze u vrijeme koje je sud utvrdio kao vrijeme dospelosti tražbine.⁸⁸ Osim obveze tužitelja na određenje vremena dospelosti tražbine u tužbenom zahtjevu, on je u obvezi učiniti vjerojatnim da tuženik ozbiljno dovodi u pitanje postojanje njegove nedospjele

⁸³ Grbin, I., Nove vrste tužbi i odluka u parničnom postupku, *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse: građansko, trgovačko, radno i procesno pravo u praksi: godišnjak* (2005.), str. 295.

⁸⁴ Triva, Dika, *op. cit.* u bilj. 3, str. 405.

⁸⁵ Pavlović, M., Manifestacijska stupnjevita tužba i tužba vjerovnika prije dospelosti njegove tražbine, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 56, 4/2019, str. 941.

⁸⁶ Grbin, *op. cit.* u bilj. 83, str. 296.

⁸⁷ Čl. 109. ZPP-a.

⁸⁸ Pavlović, *op.cit.* u bilj. 85, str. 941.

tražbine, ili da će morati sudskim putem ostvarivati tražbinu nakon što ona dospije ili da postoje drugi razlozi temeljem kojih ima za to pravni interes.⁸⁹

5.2. Pravni interes

Pravni interes vjerovnika na podizanje kondemnatorne tužbe prije dospelosti tražbine ZPP definira na 3 načina. U prva dva slučaja (dovođenje u pitanje postojanja same tražbine od strane tuženika i vjerojatnost da će tužitelj morati sudskim putem ostvarivati svoju tražbinu nakon što ista dospije) pravni interes je kazuistički naznačen dok bi se u trećem slučaju (postojanje drugih razloga radi kojih tužitelj ima pravni interes) moglo govoriti o generalnoj klauzuli.⁹⁰

Pravni interes, u kontekstu članka 186.c, ima značenje procesne pretpostavke.⁹¹ To bi značilo da u slučaju kada sud prosudi da ne postoji pravni interes na strani tužitelja, tužbu će odbaciti. Kada se traži kondemnatorna zaštita prema članku 326. stavku 1. ZPP-a nedospjelost tražbine rezultira odbijanjem tužbenog zahtjeva i to iz razloga što dospelost nije pretpostavka odlučivanja o tužbenom zahtjevu već se radi o pretpostavci prihvatanja tužbenog zahtjeva, odnosno o materijalnopravnoj pretpostavci.⁹² Samim ZPP-om pravni interes kod traženja kondemnatorne zaštite prije dospelosti tražbine definiran je kao procesna pretpostavka⁹³ o kojoj ovisi dopustivost tužbe. Iz tog razloga, nepostojanje pravnog interesa, kada se traži zaštita prema čl. 186.c, uvijek bi trebalo dovesti do odbacivanja tužbe.⁹⁴ Rješenje o odbacivanju tužbe, iz razloga što ne postoji pravni interes tužitelja za podnošenje tužbe, sud može donijeti tek na pripremnom ročištu. Tome u prilog govori odredba članka 288. stavka 2. ZPP-a.⁹⁵

Pitanje pravnog interesa i njegovo dokazivanje ključno je kod tužbe iz članka 186.c. Kao što je već rečeno, taj interes tužitelj mora dokazati, i to na razini vjerojatnosti. Prvi slučaj koji zakon izričito navodi je okolnost da tuženik ozbiljno dovodi u pitanje postojanje njegove još nedospjele tražbine. Tako se u sudskoj praksi navodi da činjenica da tuženica ozbiljno dovodi u pitanje postojanje buduće i nedospjele tražbine proizlazi iz "osporavanja dotadašnjih dospjelih tužiteljevih potraživanja, kao i osporavanja bilo kakvih suvlasničkih udjela tužitelja, ali i činjenice da se ista kontinuirano koristi suvlasničkim dijelom tužitelja na nekretnini, te će isto

⁸⁹ Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 239.

⁹⁰ *Ibid.*, str. 241.

⁹¹ Grbin, *op. cit.* u bilj. 83, str. 297.

⁹² O dospelosti tražbine vidi više Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 21–24.

⁹³ Čl. 186.c st. 2. ZPP-a.

⁹⁴ Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 245.

⁹⁵ Osim rješenja koja je ovlašten donositi nakon prethodnog ispitivanja tužbe na pripremnom ročištu sud donosi i rješenje o odbacivanju tužbe, ako utvrdi da o tužbenom zahtjevu već teče parnica, da je stvar pravomoćno presuđena, da je o predmetu spora sklopljena sudska nagodba ili da ne postoji pravni interes tužitelja za podnošenje tužbe. (čl. 288. st. 2. ZPP-a).

nastaviti činiti do pravomoćnog okončanja postupka razvrgnuća suvlasništva".⁹⁶ Tuženik, dakle, može dovesti u pitanje postojanje tražbine ne samo izrijekom (osporavanjem) nego i konkludentno (korištenjem ½ dijela tužiteljeve nekretnine).

U tom smislu Vrhovni sud navodi da pravni interes proizlazi iz toga što je tuženica osporavala u cijelosti postojanje tražbine te da je "tužitelj pozvao tuženicu na ispunjenje njene obveze pismeno, preporučenom pošiljkom od 25. siječnja 2005., jer je saznao da tuženica spornu nekretninu planira prodati i da je nezaposlena, bez druge vrijednije imovine osim navedene nekretnine".⁹⁷

Članak 186.c st. 2. ZPP-a propisuje da je sud dužan odbaciti tužbu kad utvrdi da tužitelj nema pravnog interesa tražiti donošenje kondemnatorne presude prije dospelosti tražbine. Nedostatak pravnog interesa u sudskoj praksi ogleda se u činjenicama da tužitelj "ne navodi točan datum dospjeća tražbine, ne zahtijeva ispunjenje tražbine nakon njenog dospjeća, ne čini vjerojatnim da tuženici dovode u pitanje postojanje njegove još uvijek nedospjele tražbine".⁹⁸ U tom smislu je žalbeni sud ocijenio opravdanim odbacivanje tužbe od strane prvostupanjskog suda jer je tužitelj u računu, koji je izdao tuženicama 23. listopada 2021., odredio trideseto dnevni rok za plaćanje, a tužbu je podnio 25. listopada 2021. ne postupajući u skladu s odredbom čl. 186.c st. 1. ZPP-a.

Ipak, u sudskoj praksi može se pronaći i primjer gdje sud odbacuje tužbu na temelju čl. 186.c ZPP-a uz obrazloženje da tužitelj nije dokazao postojanje potrebnih pretpostavaka bez navođenja konkretnih činjenica u sporu na kojima je zauzeo takvo stajalište. Tako Visoki trgovački sud, postupajući u povodu žalbe, potvrđuje presudu nižeg suda zaključujući da pravo postaviti kondemnatorni tužbeni zahtjev prije dospelosti tražbine pripada tužitelju pod pretpostavkama iz odredbe članka 186.c ZPP-a, a da je prvostupanjski sud pravilno zaključio "da tužitelj nije dokazao ispunjenje pretpostavki iz odredbe članka 186.c ZPP-a".⁹⁹ Takva praksa suda zasigurno ne pridonosi pravnoj sigurnosti te sam mišljenja da bi sudovi trebali svoja obrazloženja potkrijepiti konkretnim činjenicama u svakom pojedinom slučaju.

5.3. Ovrha

Kondemnatornom tužbom iz članka 186.c traži se donošenje presude kojom će se obvezati tuženika na ispunjenje nedospjele obveze, no njegova obveza na ispunjenje dolazi tek kad

⁹⁶ Općinski sud u Osijeku, P-242/06 od 1. lipnja 2007.

⁹⁷ VSRH, Rev 411/07-2 od 5. veljače 2008.

⁹⁸ Županijski sud u Splitu, Gž-1765/2021-2 od 22. studenog 2021.

⁹⁹ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-1313/2022-2 od 27. travnja 2022.

tražbina dospije. Zapravo, u slučaju da dužnik ne ispuni svoju obvezu sukladno presudi, po dospjelosti tražbine vjerovnik će u ovršnom postupku moći prisilno ostvariti svoju tražbinu.¹⁰⁰ Sud iz tog razloga redovito ostavlja tuženiku paricijski rok u kojemu će on moći dobrovoljno ispuniti obvezu.¹⁰¹ Prednost za tužitelja kod donošenja presude prije dospjelosti tražbine očituje se u tome što će po dospjelosti tražbine on već raspolagati ovršnom ispravom, kondemnatornom presudom, te će tako uštedjeti na vremenu.¹⁰² Umjesto da tužitelj traži deklaratornu presudu kojom bi se utvrdila njegova tražbina, pa tek nakon dospijeca te tražbine kondemnacijom zatraži njezino ispunjenje, tužba iz čl. 186.c skraćuje to vrijeme u korist tužitelja. Na taj način osim ekonomičnosti postupka, trebalo bi doći i do efikasnijeg pravosudnog djelovanja ali i povećanja same pravne sigurnosti.¹⁰³

Tužitelj je na temelju članka 186.c ZPP-a pokrenuo parnični postupak koji je rezultirao pravomoćnom presudom kojom se tuženica osuđuje na plaćanje mjesečnih obroka od 733,33 kn na ime najamnine za ½ dijela nekretnine, a koji dospijevaju zadnjeg dana u mjesecu za tekući mjesec. U ovršnom postupku na temelju takve presude, koji je rezultirao i odlukom Ustavnog suda u povodu ustavne tužbe, niži sudovi nisu ispravno postupili, zato je Ustavni sud upozorio da je drugostupanjski sud "neosnovano utvrdio da u ovršnom postupku nije moguće utvrditi plaćanje naknade za najam ako mjesečni obroci nisu dospjeli, pa time nisu niti postali ovršivi, odnosno da ovrhovoditelj nije sudu dostavio valjanu ovršnu ispravu iz koje bi bilo razvidno da je postala ovršiva tražbina dospjela poslije zaključenja glavne rasprave".¹⁰⁴ Naime, Ustavni sud je istaknuo da baš suprotno propisuje članak 186.c ZPP-a. Uostalom, presuda donesena na temelju čl. 186.c ovršna je isprava te se, ako je ona u pogledu iznosa i vremena dospijeca svakog pojedinog budućeg obroka jasna i precizno određena, na temelju nje može odrediti ovrha.

Postavljanje tužbenog zahtjeva u smislu čl. 186.c ZPP-a

Čini se da katkad tužitelji imaju poteškoća u postavljanju tužbenog zahtjeva u skladu s čl. 186.c ZPP-a. Tako su nižestupanjski sudovi odbili tužbeni zahtjev u kojem je tužiteljica tražila utvrđenje da ugovor o darovanju, sklopljen između tuženice i njezina oca, gubi učinak prema tužiteljici, a radi namirenja dospjelog novčanog potraživanja koje ima tužiteljica, te da se naloži tuženici trpjeti javnu prodaju predmetne nekretnine, a radi namirenja tužiteljice. U reviziji

¹⁰⁰ Grbin, *op. cit.* u bilj. 83, str. 297.

¹⁰¹ Kad se stranci u presudi nalaže izvršenje kakve činidbe, odredit će se i rok u kojemu je tu činidbu dužna izvršiti. (čl. 328. st. 1. ZPP-a).

¹⁰² Pavlović, *op. cit.* u bilj. 85, str. 942.

¹⁰³ Triva, Dika, *op. cit.* u bilj. 3, str. 406.

¹⁰⁴ Ustavni sud RH, U-III-5065/2016 od 13. rujna 2017.

protiv presude kojom je odbijen tužbenih zahtjev tužiteljice tužiteljica je istaknula da su nižestupanjski sudovi u konkretnom slučaju pogrešno primijenili materijalno pravo i da su trebali primijeniti odredbu čl. 186.c ZPP-a. Vrhovni sud odbio je reviziju tužiteljice istaknuvši da tužiteljica nije postavila kondemnatorni zahtjev prije dospelosti tražbine, a da su sudovi dužni suditi u okviru postavljenog tužbenog zahtjeva. Vrhovni sud navodi da je tužiteljica "...morala zahtijevati kondemnatornu zaštitu prije dospelosti tražbine koja se tužbom ostvaruje i u tom smislu postaviti tužbeni zahtjev, a što ista nije učinila".¹⁰⁵ Iz razloga što tužiteljica nije zahtijevala kondemnatornu zaštitu prije dospelosti tražbine, takvu zaštitu joj nižestupanjski sudovi nisu ni mogli pružiti.

6. PRAVIČNA NOVČANA NAKNADA BUDUĆE NEIMOVINSKE ŠTETE (čl. 1104. ZOO-a)

Prema članku 1104. Zakona o obveznim odnosima, sud će na zahtjev oštećenika dosuditi pravičnu novčanu naknadu i za buduću neimovinsku štetu ako je izvjesno da će ona trajati i u budućnosti.

Definicija pojma nematerijalne štete od izmjena Zakona o obveznim odnosima iz 2006. održana je do danas pa se tako i u trenutno važećem ZOO-u pod pojmom neimovinske štete podrazumijeva povreda prava osobnosti (čl. 1100. ZOO-a). Na taj način došlo je do objektivizacije konstrukcije neimovinske štete.¹⁰⁶ Neki od oblika neimovinske štete tako su primjerice povreda prava na život, povreda prava na tjelesni ili fizički integritet te duševni ili psihički integritet, povreda prava na ugled, čast, dostojanstvo....¹⁰⁷ Osim fizičkih osoba i pravna osoba ima pravo na pravičnu novčanu naknadu u slučaju povrede prava osobnosti (čl. 1100. st. 3. ZOO-a). Valja naglasiti da sama težina povrede, odnosno jačina i trajanje fizičkih i duševnih boli te straha ne predstavljaju tako oblik neimovinske štete već se samo uzimaju u obzir prilikom određivanja ima li oštećenik uopće pravo na pravičnu novčanu naknadu, i ako da, u kojoj visini (čl. 1100. st. 2. ZOO-a).¹⁰⁸

Izvjesnost da će šteta trajati i u budućnosti

¹⁰⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1107/10-2 od 9. lipnja 2011.

¹⁰⁶ Klarić, P., Vedriš, M., *op. cit.* u bilj. 57, str. 591.

¹⁰⁷ *Ibid.*, str. 593.

¹⁰⁸ O tome kada ne postoji pravo na pravičnu novčanu naknadu v. Crnić, I., Neka postupovna pitanja u vezi s neimovinskom štetom, u: Uzelac *et al.*, *Djelotvorna pravna zaštita u pravičnom postupku – Izazovi pravosudnih transformacija na jugu Europe, Zbornik radova u čast 70. rođendana prof. dr. sc. Mihajla Dike*, 2013., str. 161–163.

Okolnost da će šteta trajati i u budućnosti sud ocjenjuje na temelju činjenica u svakom konkretnom slučaju. Tako drugostupanjski sud, postupajući u povodu žalbe protiv presude kojom je naloženo tuženici isplatiti iznos na ime naknade štete s osnova pretrpljenih fizičkih boli, pretrpljenog straha te za duševne boli zbog umanjenja opće životne aktivnosti, nalazi da je prvostupanjski sud pravilno ocijenio činjenice između kojih je utvrđeno i da je "zbog frakture kralježaka smanjena pokretljivost kralježnice uz verificiranu promjenu krivulje kralježnice što je dovelo do smanjenja životnih aktivnosti tužiteljice u opsegu od 25 % trajno...".¹⁰⁹ U tom smislu se izjašnjava i Vrhovni sud kad je u postupku revizije zaključio "da je tužiteljica stradala u dobi od 40 godina i da će posljedice trpjeti predvidivo duži niz godina, da je osim stupnja smanjenja životne aktivnosti utvrđenog medicinskim mjerilima, sud imao u vidu i činjenicu u kojoj je mjeri zbog štetne radnje izmijenjen način života tužiteljice, odnosno na koji način i u kojoj mjeri će pretrpljene povrede utjecati na kvalitetu njezinog budućeg života, te je uzeo u obzir i opseg i težinu utvrđenih trajnih posljedica u fizičkoj i psihičkoj sferi tužiteljice, činjenicu da je s obzirom na utvrđena ograničenja kvaliteta života tužiteljice značajno narušena...".¹¹⁰

U svakom slučaju, kako bi sudovi mogli dosuditi pravičnu novčanu naknadu buduće neimovinske štete, ta šteta ne smije biti neizvjesna. Na tu je činjenicu upozorio i Vrhovni sud Republike Hrvatske kad je u povodu revizije vratio predmet na ponovno suđenje i upozorio nižestupanjske sudove da "tek kada se uzmu u obzir sve trajne posljedice - dakle i one promjene i smetnje u funkcioniranju pojedinih povrijeđenih dijelova glave i ekstremiteta koje će trpjeti u buduću – što je i zakonski osnov za naknadu te vrste neimovinske štete u smislu čl. 203. Zakona o obveznim odnosima (a ne neka buduća neizvjesno nastala šteta kako tu odredbu pogrešno tumači sud prvog stupnja) moći će se odlučiti o obliku novčane naknade - da li jednokratna novčana naknada ili u obliku novčane rente".¹¹¹ U praksi sudova upozorava se da isto pravilo vrijedi i u slučaju sklapanja nagodbe među strankama kojom je obuhvaćena i buduća nematerijalna šteta. Tako je, primjerice, u revizijskom postupku izneseno shvaćanje suda da bilo da se radi o sudskoj odluci kojom je dosuđena buduća nematerijalna šteta, bilo da se radi o nagodbi kojom su se stranke sporazumjele o naknadi nematerijalne štete koja obuhvaća i buduću štetu "treba polaziti od stajališta da takva sudska odluka ili nagodba stranaka o naknadi buduće nematerijalne štete obuhvaća samo takvu buduću nematerijalnu štetu za koju je izvjesno da će trajati odnosno nastati ali takvom sudskom odlukom ili nagodbom nije obuhvaćena

¹⁰⁹ Županijski sud u Zadru, Gž-1223/02 od 15. prosinca 2005.

¹¹⁰ VSRH, Rev 3202/2016-2 od 22. svibnja 2019.

¹¹¹ VSRH, Rev-862/1993-2 od 25. svibnja 1994.

buduća neizvjesna nematerijalna šteta koju se nije moglo predvidjeti u vrijeme donošenja sudske odluke ili sklapanja nagodbe".¹¹²

Naknada u jednokratnom novčanom iznosu ili u obliku rente

Iz same definicije članka 1104. ZOO-a, ali i članka 1100.¹¹³ koji definira pravičnu novčanu naknadu, ne proizlazi određuje li se ona u jednokratnom novčanom iznosu ili u obliku rente. U praksi sudova izraženo je mišljenje da se ona može dosuditi i paušalno ali i u obliku rente. Tako u revizijskom postupku Vrhovni sud ističe da odredba čl. 1104. ZOO-a (tadašnji članak 203.) "ne određuje oblik naknade za buduću nematerijalnu štetu, dakle ne zabranjuje određivanje naknade i u obliku novčane rente".¹¹⁴ Iako Zakon ne određuje oblik isplate naknade, sudovi su skloni određivati jednokratni iznos na ime naknade buduće neimovinske štete.¹¹⁵ Štoviše, suprotno iznesenom mišljenju o tome da se naknada može odrediti i u obliku novčane rente, u recentnoj praksi sudova nalazimo stav da se takva naknada dosuđuje u jednokratnom iznosu. U tom smislu žalbeni sud ističe da ZOO ne priznaje neimovinsku štetu koja će nastati ubuduće u formi zahtjeva za isplatu rente. Prema shvaćanju suda osnova naknade buduće neimovinske štete se "odnosi na štetu pri ocjeni pravične novčane naknade povrede prava osobnosti a takva neimovinska šteta predstavlja jednu štetu ali i obuhvaća posljedice koje će trajati u budućnosti pa se ista naknađuje u jednom iznosu a odnosi na posljedice koje će povrijeđeni trpjeti i u buduću".¹¹⁶ Takvo postupanje sudova podudara se s određenim teorijskim tumačenjima prema kojima se svrha zadovoljenja može postići djelotvornije ako se dosudi jednokratni iznos, a o dosuđivanju satisfakcije u obliku rente govorilo bi se samo iznimno, i to ako zahtijeva oštećenik, ako bi se radilo o nekim od najtežih povreda prava osobnosti.¹¹⁷ U svakom slučaju, u praksi nije isključen ni jedan oblik novčane satisfakcije kada se govori o budućoj neimovinskoj šteti no preferencija sudova svakako je dosuda jednokratnog iznosa. Zanimljivo je da slovensko pravo također predviđa ovlast suda da tuženiku dosudi i buduću materijalnu štetu, no to u slučajevima kada se naknada nematerijalne štete utvrđuje u mjesečnim iznosima.¹¹⁸

¹¹² VSRH, Rev-303/00-2 od 31. svibnja 2000.

¹¹³ "U slučaju povrede prava osobnosti sud će, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema...".

¹¹⁴ VSRH, Rev 506/1991-2 od 4. travnja 1991.

¹¹⁵ Tako primjerice Općinski sud u Splitu, Pn. 608/18 od 24. travnja 2020., Županijski sud u Varaždinu, Gž-683/15-4 od 13. lipnja 2016., VSRH, Rev 235/1999-2 od 23. ožujka 1999.

¹¹⁶ Županijski sud u Puli, Gž 67/17-2 od 27. ožujka 2017.

¹¹⁷ Klarić, P., Vedriš, M., *op. cit.* u bilj. 57, str. 641.-642.

¹¹⁸ Ude *et al.*, *op. cit.* u bilj. 33, str. 53.

7. KAMATE

Iako se mogućnost utuženja kamata prije dospelosti ne spominje ni u Zakonu o parničnom postupku ni u Zakonu o obveznim odnosima, u sudskoj se praksi ustalilo da se, uz već dospjele kamate, dosuđuju i one koje još nisu dospjele, a sve do isplate glavnice na koju se odnose.¹¹⁹ Tako će redovito izreka presude kojom se, između ostalog, dosuđuju kamate glasiti, tako da se na iznos na koji se odnose, plaćaju zatezne kamate po kamatnoj stopi određenoj uvećanjem prosječne kamatne stope na stanja kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovačkim društvima izračunate za referentno razdoblje koje prethodi tekućem polugodištu uvećanu za 5 ili 3 posto¹²⁰ (ovisno o kojem se odnosu radi), a koje teku od dospelosti svakog pojedinog iznosa do isplate¹²¹ (od 1. kolovoza 2015. nadalje).¹²² Zatezne kamate pripadaju vjerovniku od dana zakašnjenja dužnika do isplate, tako da, iako se dosuđuju i nedospjele kamate, treba zaključiti da se, kao i u prethodnim slučajevima, ovrha može tražiti tek po dospelosti svakog pojedinog iznosa. Govoreći o zateznim kamatama, žalbeni sud objašnjava da one nastaju kao "posljedica zakašnjenja dužnika u ispunjenju određene novčane obveze i teku sve do njezinog ispunjenja, zbog čega su, dok glavni dug ne bude isplaćen, nedjeljive od njega i zajedno predstavljaju jednu cjelinu".¹²³ Istu logiku kojom se dosuđuju nedospjele kamate trebalo bi primijeniti i na ugovorne kamate. Za razliku od zateznih kamata, ugovorne kamate teku i kad dužnik nije u zakašnjenju te obveza na plaćanje postoji ako je dužnik na njih pristao ugovorom. Vjerovnik na ugovorne kamate ima pravo od dana sklapanja ugovora pa sve do dospelosti obveze.¹²⁴ U tom smislu revizijski je sud ocijenio nepravilnim odluke nižestupanijskih sudova kada su na dosuđeni iznos dosudili ugovorne kamate od dana sklapanja ugovora pa do isplate. To iz razloga jer su stranke ugovornu kamatu ugovorile za vrijeme trajanja ugovora, a dolaskom tuženice u zakašnjenje vjerovniku pripada pravo na zateznu a ne ugovornu kamatu.¹²⁵

¹¹⁹ Dika, *op. cit.* u bilj. 5, str. 230.

¹²⁰ Iznimka predviđena zakonom odnosi se na trgovačke ugovore i ugovore između trgovaca i osoba javnog prava u kojem slučaju se može ugovoriti drugačija stopa zateznih kamata.

¹²¹ Tako primjerice Županijski sud u Slavonskom Brodu, Gž 986/2018-2 od 17. listopada 2019.

¹²² Do 31. srpnja 2015. zatezne kamate su se obračunavale prema stopi koja se za svako polugodište određivala uvećanjem eskontne stope Hrvatske narodne banke koja je vrijedila zadnjeg dana polugodišta koje je prethodilo tekućem polugodištu za 3, odnosno 5 postotnih poena.

¹²³ Županijski sud u Varaždinu, Gž 18/10-2 od 12. ožujka 2010.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ VSRH, Rev 2334/00-2 od 4. veljače 2004.

8. ZAKLJUČAK

Kondemnatorna tužba, s obzirom na sadržaj pravne zaštite koja se želi postići njome i važnosti koju ima za pravne i fizičke osobe u svakodnevnom pravnom prometu, zasigurno je među najzastupljenijim tužbama u praksi. Tražeći od suda da naloži tuženiku da nešto učini, ili propusti, ili pak trpi, tužitelj ostvaruje pravo da se, u njegovu korist, uspostavi onakvo pravno stanje koje je u skladu s pravom. Sud će tom prilikom donijeti kondemnatornu presudu i osuditi tuženika na činidbu samo ako se radi o činidbi koja je dospjela do zaključenja glavne rasprave. U slučajevima kada činidba nije dospjela, sud će takav tužbeni zahtjev odbiti.

No, kod svakog pravila postoje iznimke pa tako i u slučajevima kondemnacije. Postoje zakonom propisani slučajevi kada je sud ovlašten donijeti kondemnatornu presudu i prije dospijeca određene tražbine. Hrvatsko zakonodavstvo poznaje iznimke u slučajevima kada sud prihvati zahtjev za uzdržavanje te odnosima iz najma i zakupa kada je sud ovlašten donijeti presudu na predaju, odnosno preuzimanje stvari i prije prestanka tih odnosa. Spomenute iznimke bile su propisane još ZPP-om iz 1956. te su se do danas održale na snazi u hrvatskom parničnom procesnom pravu.

Institut uzdržavanja karakterizira činjenica da se uzdržavanje određuje za buduće vrijeme pa odredba čl. 326. st. 2. ZPP-a, kao procesnog zakona, daje podlogu sudu da može djelovati u skladu s normom materijalnog prava. Osim usklađivanja materijalnog i procesnog prava, svrha radi koje je sud ovlašten donijeti presudu kojom će osuditi tuženika i na buduća davanja zasigurno je i u ekonomskoj, ali i pravnoj logičnosti. Kada bi primatelj uzdržavanja morao podizati tužbu radi naplate svakog pojedinog obroka doveo bi u pitanje ostvarivanje samog prava na uzdržavanje, ali i do nepotrebnog vođenja parnica. Sudovi redovno dosuđuju iznose uzdržavanja za buduće vrijeme najčešće uz sintagmu "dok za to postoje zakonski razlozi", "nadalje".

Iako ZPP daje ovlaštenje sudu da donese presudu na predaju, odnosno preuzimanje stvari i prije prestanka odnosa najma ili zakupa, istraživanje prakse hrvatskih sudova pokazalo je da takve presude nisu zastupljene u recentnoj praksi hrvatskih sudova. Zaključuje se kako je institutom solemniziranja ugovora kao privatnih isprava od strane javnog bilježnika iscrpljena svrha odredbe sadržane u ZPP-u. Naime, solemnizacijom ugovori postaju ovršne isprave te je vjerovnik, u slučaju nepostupanja dužnika po ugovoru, ovlašten direktno pokrenuti ovršni postupak bez potrebe za vođenjem parnice. Na taj način dolazi do uštede vremena i za vjerovnika i za sud te za smanjenje troškova cjelokupnog postupka.

Odredba čl. 186.c ZPP-a novijeg je datuma te je otvorila vrata kondemnaciji prije dospelosti tražbine za sve vrste tražbine. Za razliku od prethodne dvije iznimke tužitelj je kod ove tužbe u obvezi dokazati postojanje pravnog interesa. U slučaju kada tužitelj ne dokaže pravni interes za podizanje tužbe prije dospelosti tražbine sud je dužan takvu tužbu odbaciti. Iako se na prvi pogled takvo ovlaštenje čini primamljivim za vjerovnike, u praksi nema velik broj slučajeva gdje se traži zaštita po čl. 186.c ZPP-a. Sudska praksa svakako bi se trebala još razvijati u kontekstu ovog instituta i dati bolja obrazloženja po pitanju dokazanog pravnog interesa, odnosno, što u svakom konkretnom slučaju znači da je pravni interes tužitelja dokazan.

Jedna od iznimaka propisana je i Zakonom o obveznim odnosima, a odnosi se na pravičnu novčanu naknadu buduće neimovinske štete. Praksa sudova ovdje svakako nije ujednačena i to u smislu određuje li se naknada u jednokratnom obliku, pri čemu su posljedice koje će trajati u budućnosti već uračunate u iznos naknade, ili se pak naknada određuje u obliku rente te dosuđuje u mjesečnim iznosima. Novija praksa sudova ide u smjeru isplate jednokratnog iznosa, no svakako će biti zanimljivo pratiti razvoj takvih presuda u budućnosti.

Posljednja iznimka nije produkt zakonskog uređenja već ustaljene sudske prakse, a radi se o kamatama. Naime, kamate se redovno dosuđuju do isplate glavnice na koju glase. U skladu s takvim razmišljanjem trebalo bi mogućnost donošenja kondemnatorne presude proširiti na sve vrste rentnih zahtjeva odnosno zahtjeva kod kojih se činidbe redovno ponavljaju. Proučavajući sudsku praksu, sudovi nisu skloni takvu razmišljanju te u većini slučajeva odbijaju zahtjeve pozivom na to da se u konkretnom predmetu ne radi ni o zahtjevu za uzdržavanje ni o zahtjevima iz odnosa najma ili zakupa.

Zaključno, praksa sudova pokazala je kako u određenim iznimkama, kao što su uzdržavanje ili kamate, sudovi redovno donose kondemnatorne presude prije dospelosti tražbine. S druge strane, iznimke u pogledu zahtjeva iz odnosa najma i zakupa te pravične novčane naknade pokazuju da su takve presude slabo zastupljene ili pak da sudska praksa nije ujednačena. Na sucima je odgovornost da u svojim obrazloženjima daju jasnije upute i činjenice na temelju kojih su donijeli konkretne presude, što se pogotovo ogleda u slučajevima kada se radi o čl. 186.c ZPP-a. Svojim tumačenjem trebali bi uputiti na činjenice koje utvrđuju pravni interes u svakom slučaju, te tako podići svijest o mogućnosti podizanja takve tužbe za vjerovnika i prednostima koje bi takva tužba za njega imala. Ujedno treba pripaziti da vjerovnik podizanjem tužbi prije dospelosti tražbine ne ide u prekomjerno zastrašivanje i iskorištavanje pozicije dužnika.

LITERATURA

Članci i knjige

Crnić, I., Neka postupovna pitanja u vezi s neimovinskom štetom, u: Uzelac, A. *et al.*, *Djelotvorna pravna zaštita u pravičnom postupku – Izazovi pravosudnih transformacija na jugu Europe*, Zbornik radova u čast 70. rođendana prof. dr. sc. Mihajla Dike, 2013., str. 157.-186.

Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, VI. knjiga, Tužba, 2009.

Gavella, N., *O odnosu materijalnog i procesnog građanskog prava u parnicama – pogled sa stajališta privatnog (građanskog) prava*, Zbornik PFZ, 63, (3-4) 537-567, 2013.

Grbin, I., Nove vrste tužbi i odluka u parničnom postupku, *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse: građansko, trgovačko, radno i procesno pravo u praksi: godišnjak* (2005.), str. 275.-311.

Hrabar, D., Hlača N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *Obiteljsko pravo*, 2021.

Klarić, P., Vedriš, M., *Građansko pravo, opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo*, XIV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, 2014.

Pavlović, M., Dopustivost pravne zaštite u parničnom postupku, *Hrvatska pravna revija*, 2001., str. 113.-119.

Pavlović, M., Manifestacijska stupnjevita tužba i tužba vjerovnika prije dospelosti njegove tražbine, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 56, 4/2019., str. 923.-944.

Pavlović, M., Vrste tužbi i njihove pravne karakteristike, *Hrvatska pravna revija*, 2001., str. 105.-112.

Poznić et al., *Zakon o parničnom postupku sa komentarom*, 1957.

Rechberger W. H., *Kommentar zur ZPO*, 2014.

Rosenberg L., *Zivilprozessrecht*, 2010.

Triva, S., Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2004.

Ude et al., *Pravdni postopek, zakon s komentarjem*, 3. knjiga

Zakoni

Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20

Ovršni zakon, Narodne novine, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20 – na snazi od 28.11.2020.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine, br. 117/03

Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine, br. 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22

Zakon o najmu stanova, *Narodne novine*, br. 91/96, 48/98, 66/98, 22/06, 68/18, 105/20 – na snazi od 26.09.2020.

Zakon o obveznim odnosima, *Narodne novine*, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21

Zakon o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19 i 80/22

Zakon o parničnom postupku, SL FNRJ 4/57

Zakon o poljoprivrednom zemljištu, *Narodne novine*, br. 20/18, 115/18, 98/19, 57/22 – na snazi od 28.05.2022

Zakon o zakupu i kupoprodaji poslovnog prostora, *Narodne novine*, br. 125/11, 64/15, 112/18

Izvori s interneta

https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_258.html

https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_259.html

<https://www.jusline.at/paragraphs/view-selected/15>

Sudska praksa

Općinski građanski sud u Zagrebu, P Ob-529/2016-90 od 16. lipnja 2021.

Općinski sud u Dubrovniku, P Ob-25/18 od 15. listopada 2018.

Općinski sud u Osijeku, P-242/06 od 01. lipnja 2007.

Općinski sud u Splitu, III P-135/06 od 15. srpnja 2010.

Općinski sud u Splitu, Pn. 608/18 od 24. travnja 2020.

Općinski sud u Vinkovcima, P-1137/06-19 od 22. studenoga 2007.

Općinski sud u Zadru, P Ob-235/2021-16 od 02. lipnja 2022.

Ustavni sud, U-III/5065/2016 od 13. rujna 2017.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-1313/2022-2 od 27. travnja 2022.

VSRH, Rev 411/07-2 od 05. veljače 2008.

VSRH, Gr1 386/2011-2 od 24. listopada 2011.

VSRH, Gr1 420/2017-2 od 17. siječnja 2018.

VSRH, Rev 1107/10-2 od 09. lipnja 2011.

VSRH, Rev 1294/2007-2 od 29. listopada 2008.

VSRH, Rev 136/2018-2 od 02. veljače 2022.

VSRH, Rev 1391/2008-2 od 19. siječnja 2011.

VSRH, Rev 1622/09-2 od 17. veljače 2010.

VSRH, Rev 2334/00-2 od 04. veljače 2004.

VSRH, Rev 235/1999-2 od 23. ožujka 1999.

VSRH, Rev 3202/2016-2 od 22. svibnja 2019.

VSRH, Rev 493/2011-3 od 29. listopada 2012.

VSRH, Rev 506/1991-2 od 04. travnja 1991.

VSRH, Rev 626/2013-2 od 28. lipnja 2017.

VSRH, Rev 658/2017-6 od 07. ožujka 2018.

VSRH, Rev 91/2005-2 od 17. siječnja 2006.

VSRH, Rev 988/2017-2 od 18. veljače 2020.

VSRH, Rev-303/00-2 od 31. svibnja 2000.

VSRH, Rev-862/1993-2 od 25. svibnja 1994.

VSRH, Revr 175/2014-2 od 01. travnja 2015.

VSRH, Revr 1782/2010-2 od 23. ožujka 2011.

VSRH, Revr 702/2018-2 od 21. svibnja 2019

VSRH, Revr 702/2018-2 od 21. svibnja 2019.

Županijski sud u Bjelovaru, Gž 1293/2016-4 od 01. veljače 2018.

Županijski sud u Bjelovaru, Gž-3536/14 od 08. siječnja 2015

Županijski sud u Puli, Gž 67/17-2 od 27. ožujka 2017.

Županijski sud u Slavonskom Brodu, Gž 986/2018-2 od 17. listopada 2019.

Županijski sud u Splitu, Gž-1765/2021-2 od 22. studenog 2021.

Županijski sud u Šibeniku, Gž-115/99 od 08. ožujka 1999.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 18/10-2 od 12. ožujka 2010.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 488/2018-3 od 17. siječnja 2019.

Županijski sud u Varaždinu, Gž-683/15-4 od 13. lipnja 2016.

Županijski sud u Zadru, Gž-1223/02 od 15. prosinca 2005.

Županijski sud u Zagrebu, Gž Ob-738/2022-2 od 19. srpnja 2022.

Županijski sud u Zagrebu, Gž Ovr 971/2022-2 od 15. srpnja 2022.

